

Vitalitatea Școlii de la Chicago

Petru Iluț

Laura Nistor

Réka Geambașu

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

Studiul nostru, împrumutând un termen citat spre sfârșitul articolului de față, are un caracter prezentist, în sensul că se focalizează asupra analizei a trei contribuții recente ale unor reprezentanți de frunte ai Departamentului de Sociologie din cadrul Universității din Chicago. Pentru a răspunde la întrebarea dacă există doar o singură școală sociologică la Chicago, dacă ceea ce se întâmplă astăzi la această prestigioasă universitate este continuarea tradiției fundamentale, cu adaptări la realitatea socială a zilelor noastre, sau avem de-a face cu inovații ideatice radicale, propunem trei exemple tranșante: studiul lui Laumann și Michael (2001) este nu numai o dovadă excelentă a îmbinării cantitativ-calitativiste, ci ilustrează și preocuparea Școlii în legătură cu politicile publice, cei doi autori semnalizând, pe baza unor evidențe empirice, intervenții posibile în politicile de sănătate publică; Tang și Perish (2000) aleg oarecum drumul invers, studiul lor bazându-se pe analiza consecințelor macrosociale, macroeconomice asupra vieții cotidiene individuale; în final, opera lui Abbott (1999), dedicată aniversării centenare, subliniază importanța unor puncte de cotitură din istoria Școlii (de exemplu, importanța publicației American Journal of Sociology) în contextul evoluțiilor disciplinare socioumane, furnizând răspunsuri concludente în legătură cu orientările teoretico-metodologice chicagoene.

La câțiva ani de la centenarul Universității din Chicago (și, inclusiv, a ceea ce în toată lumea este cunoscut ca Școala de la Chicago), sociologia de la această faimoasă universitate din Statele Unite ale Americii dovedește o extraordinară vigoare. Înainte de a argumenta respectiva afirmație cu analiza a trei lucrări relativ recente din panoplia publicistică a unor personalități marcante din domeniul sociologiei actuale chicagoene, suntem de părere că se cuvin câteva remarce.

Există un sens mai restrâns al sintagmei *Școala de la Chicago*, care se referă, pe de o parte, la paradigma contextualist-interacționistă întemeiată de J. Dewey,

C. Cooley, W. Thomas și operaționalizată de G.H. Mead și H. Blumer și, pe de altă parte, la ecologia social-urbană, practică de R. Park, D. Lewis și R. Smith, Școala fiind citată și ca moment important în ceea ce astăzi s-a cristalizat ca fiind abordarea calitativistă. Pentru cele două perspective considerăm importante analizele realizate de Paul Dobrescu și Alina Bârgăoanu (2003), respectiv Filip Alexandrescu (2003), chiar în paginile revistei *Sociologie Românească*. Într-un sens mai larg însă, ca mediu academic în care se face sociologie de înaltă ținută teoretică și aplicativă, Școala de la Chicago se caracterizează printr-un extraordinar

dinamism și o autentică deschidere, dublată de rigoare. Pe această linie, sociologia de la Universitatea din Chicago interferează adânc cu cercetările de economie socială de la aceeași instituție, remarcabile fiind cele a doi premianți Nobel: G. Becker (premiat în 1992) și J. Heckman (în 2000). Primul s-a ocupat explicit de analiza și înțelegerea comportamentului uman în termeni de costuri și beneficii, cercetarea sa focalizându-se mai ales asupra constituirii, funcționării și disoluției familiei (Becker, 1991), una dintre celebrele sale cărți fiind tradusă și în limba română (Becker, 1998); al doilea și-a adus contribuții decisive în metodologia investigațiilor economico-sociale, elaborând modele ale depistării distorsiunilor în eșantioanele selective, metode de eliminare a respectivelor distorsiuni (*bias-uri*) sau de completare a datelor lipsă (*missing data*) (vezi, de exemplu, Heckman și Robb, 1986). Este de reținut că lucrările acestor doi savanți (nu sunt singurii, desigur) au relevanță confirmată în sociologie pe două planuri strâns intercorelate, de altfel: oferă modele formale, de factură microeconomică, în tratarea și explicarea fenomenelor sociale *sui-generis* de către sociologi, cum ar fi comportamentele electorale, alegerile conjugale, migrațiile; explică efectiv multe aspecte ale vieții sociale. De exemplu, analiza lui G. Becker referitoare la numărul de copii în familiile americane, ținând seama de raportul dintre cantitatea și calitatea dorită de părinți, în funcție de costurile și beneficiile percepute de ei. De altfel, unul dintre reprezentanții de frunte ai sociologiei mondiale din a doua jumătate a secolului al XX-lea, J. Coleman, profesor la Universitatea din Chicago, este printre primii fondatori și promotori ai „teoriei alegerii raționale” (TAR), devenită cunoscută și sub denumirea de *rational actor paradigm* (RAP), atât în științele socioumane, cât și în cele exacte (pentru o analiză critică a

paradigmei, vezi, de exemplu, Jaeger *et al.*, 2001). Teoria lui Coleman, amplu argumentată și ilustrată cu aplicații în viața socială curentă, în lucrarea de sinteză *Foundations of Social Theory* (1990), are ca prezumție centrală ideea că, în activitatea lor obișnuită și cu atât mai mult când este vorba despre decizii majore, cum ar fi alegerea unui loc de muncă, a locului de rezidență, actorii nu numai că judecă în termeni de costuri și beneficii, ci sunt capabili ca, în ciuda aparențelor, să identifice și soluția optimă (rațională).

Fără a intra aici în discuția amplă pe care operaționalizarea de către J. Coleman a mai vechii idei weberiene a raționalității individuale o angajează, ne referim, pe scurt, doar la o singură fațetă a ei: în ce măsură teoria este una normativă (ar fi în interesul lor ca oamenii să aleagă varianta optim-rațională) sau una descriptivă (așa și procedează ei în mod obișnuit). Cu remarca importantă că, dacă în viziunea TAR costurile și beneficiile sunt și sociale, și psihologice (deși mai greu de cuantificat), răspunsul – anticipat deja în prezumția anunțată – este că teoria acoperă o realitate, și nu numai o normă dezirabilă. Să observăm însă că problema nu ar trebui să se pună în disjuncție binomică normativ-descriptivă. În primul rând, pentru că la aceiași indivizi unele comportamente se desfășoară, evident, sub semnul alegerii raționale (cele economice – de pildă, intrarea într-o afacere, cumpărarea unui imobil etc.), în timp ce altele sunt condiționate de o gamă largă de factori, dintre care unii greu, uneori imposibil de detectat. S-ar putea stabili totuși anumite regularități la scară statistică, în sensul că, pe cât ne deplasăm de la comportamente mai simple și bine circumscrise cantitativ (în particular cele economice și politice) la cele complexe și mai saturate de emoțional-afectiv (prietenie, dragoste, familie), pe atât aplicarea TAR este mai dificilă,

dacă nu chiar irelevantă. În al doilea rând, disjuncția nu își are justificarea, deoarece, pe ansamblu, unii oameni sunt mai raționali, iar alții mai puțin. Intră aici masiv în joc capitalul informațional și capacitățile de a prelucra informația. După cum, dacă privim viața individuală și colectivă mai larg și în procesualitatea ei, rămâne grava întrebare: rațional pentru ce și pentru cine?

De altminteri, problematica accesului la informație, oferta ei selectivă din partea surselor mediatice, blocajele și distorsiunile ce pot interveni în însușirea și procesarea ei constituie din ce în ce mai pronunțat tema centrală nu numai pentru psihologia cognitivă și cogniția socială, ci și pentru sociologi și economiști.

Importanța informației, atât în comportamentul individual, cât și în cel grupal-instituțional, este relevantă și într-o lucrare din SUA referitoare la relația dintre sex, dragoste și sănătate, coordonată de Edward O. Laumann și Robert T. Michael (2001), amândoi profesori la Universitatea din Chicago. Autorii subliniază că și în cazul opțiunilor indivizilor pentru o conduită sexuală sau alta (un partener anume, „aventură” ori relație de durată etc.) cunoștințele și noile informații despre bolile venerice, despre aspectele legale ale acțiunilor lor, până la urmă despre costurile și riscurile implicate afectează profund deciziile comportamentale. Mai mult, ceea ce oficialitățile știu despre gradul de informare a cetățenilor obișnuiți, despre cultura lor în materie de relații intime contează în politicile socio-medicale pe care le adoptă.

Analiza rolului informaționalului la nivelul opțiunilor individuale sau, altfel spus, al momentului alegerii raționale, cu prelungirile în arealul politicilor și programelor de nivel statal sau federal, trebuie completată, în viziunea celor doi autori, cu modelul instituțional. Acesta ia în considerare

faptul că problemele sexuale sunt și o construcție socială și că respectiva construcție este o competiție și, eventual, o negociere între diferite instanțe și instituții sociale, cum ar fi cele de sănătate publică, servicii sociale, organizații religioase, grupări politice și chiar guverne. Între acestea există competiții pentru a obține suport și resurse, conform felului în care ele definesc problema, îi atribuie cauze și propun soluții. Spre deosebire de abordarea în termenii individualismului metodologic (alegerii raționale), în cea instituțională contează segmente specifice de populație. Un asemenea caz proeminent în SUA este cel al sexualității premaritale, materializată prin sarcini în rândul adolescentelor, în special din rândurile minorităților etnice, cu multiple efecte negative sociale, inclusiv părăsirea școlii, de aici rezultând șomaj și sărăcie. Dezbaterile pe aceste probleme – și multe altele – arată că „însăși noțiunea de *costuri* este o categorie construită social” (Laumann și Michael, 2001, 11). Autorii subliniază că a elabora politici și programe pozitive cu privire la protejerea sănătății este o sarcină ce înseamnă luarea în considerare a multor factori, prin urmare informațiile pe care atât indivizii concreți, cât și instituțiile implicate le dețin mai ales cu privire la consecințele diferitelor preferințe și practici sexuale sunt fundamentale.

Politicile publice în domeniul relațiilor dintre sexualitate și sănătate, cu focalizarea asupra transmiterii bolilor venerice, în particular a virusului HIV, constituie doar o dimensiune a cărții editate de E.O. Laumann și R.T. Michael. Ea reprezintă mult mai mult, fiind o radiografie de mare acuratețe a practicilor sexuale din SUA de la sfârșitul secolului XX. Nu întâmplător, ea este comparată cu celebrul *Raport Kinsey*, apărut cu 50 de ani în urmă. Volumul la care ne referim, editat în 2001, este, de fapt, o continuare a două cărți

celebre, datorate aceluiași doi autori împreună cu alți colaboratori, *Sex in America* (Kolata *et al.*, 1994) și *The Social Organization of Sexuality: Sexual Practices in the United States* (Laumann *et al.*, 1994). La rândul lor, cele două lucrări au la bază o extinsă și profundă anchetă sociologică: *The National Health and Social Life Survey* (NHSLs), efectuată în 1988, susținută financiar de șapte fundații private, la continuarea cercetărilor contribuind și alte instituții, printre care National Institute for Child Health and Human Development. Multe rezultate ale anchetei au fost implementate în domeniul public și au constituit o bază de date pentru alți analiști.

Așa cum relatează onest cei doi profesori de la Chicago, lucrările menționate și, implicit, cea mai recentă (din 2001) se bazează pe aceleași anchete. În afara acestui aspect, li se reproșează de către unii specialiști lipsa de validitate a rezultatelor colectate prin autorelatare (*self-reported method*). Fiind vorba despre o problemă sensibilă, cum sunt preferințele și comportamentele sexuale, argumentul ultim nu este de neglijat. Pe de altă parte însă, principalii critici, refuzând să analizeze eforturile celor ce au proiectat și condus ancheta de a asigura validitatea și fidelitatea datelor, au făcut mai mult constatări legate de „efectul de voluntari”. Or, apare destul de limpede că, dacă pentru populația obișnuită există riscul ca în răspunsuri, în ciuda referirii la anonim și confidențialitate, să își minimizeze dorințele și practicile sexuale considerate imorale, în cazul „voluntarilor” se produce efectul eșantioanelor selective tratate de J. Heckman, menționat la începutul analizei noastre.

Oricum, este cert că și cartea de față, editată de E.O. Laumann și R.T. Michael (2001), ilustrează cu prisosință un atribut fundamental al Școlii de la Chicago, și

anume preocuparea pentru acuratețea metodologică. Astfel, autorii dezvăluie că au avut în vedere nu doar selectarea unor variabile majore de statut social, ci și relaționarea și contextualizarea acestora. Ceea ce reflectă deopotrivă viziunea metodologică și concepția teoretică a Școlii. În încercarea de a descrie și explica cât mai adecvat conduitele și atitudinile sexuale, au fost supuse unei atenții speciale șase variabile de statut: vârsta, sexul (genul), statutul marital, educația, etnia/rasa și afilierea religioasă. Este de subliniat însă cu tărie că, pe lângă faptul că în analizele întreprinse se analizează corelațiile statistice dintre aceste variabile (și altele), meritul remarcabil este acela că se ține seama de procesualitatea și contextualitatea sexualității, focalizându-se asupra perspectivelor de „curs al vieții”, „efect de cohortă”, „vizibilitate socială” ale unor caracteristici de statut sau de relații dintre parteneri. De pildă, mariajul fiind o relație de lungă durată și vizibilă, sexualitatea este explicată și aprobată. Foarte aproape de această condiție este cea a „logodnei”, pe când o relație de mai scurtă durată, eventual cu o persoană de altă rasă sau etnie, va fi puțin vizibilă social chiar de apropiată individului în cauză. Iar dacă este cunoscută de o a treia persoană proximală social (familie, prieteni, colegi), are toate șansele să fie dezaprobată. Atitudinile se pot schimba când relația devine „serioasă”, chiar dacă partenerul era considerat la început nepotrivit.

Discursul se referă și la înțelesurile diferite ale statutului în contexte socio-culturale diferite. Oamenii se așteaptă la un anumit comportament al catolicilor în New England și la relativ altceva în St. Louis, după cum a fi femeie înseamnă un lucru în colegiile din New York City și altceva în orașele mici din sudul SUA. Înseamnă așteptări și evaluări deosebite, inclusiv pe linia comportamentului sexual.

Fără îndoială că asemenea afirmații generale nu înseamnă subtilitate sociologică. Plusul epistemologic vine din aplicarea lor în analiza datelor empirice concrete și în controlul variabilelor în lumina acestor principii. Vedem astfel și în volumul la care ne referim îmbinarea abordării contextualist-interacționiste (și calitativiste) cu rigoarea analizei cantitativist-statistice de finețe, ambele abordări fiind practici consacrate ale sociologilor de la Universitatea din Chicago.

Atare întreprinderi metodologice au condus la o serie de concluzii de mare relevanță socială și la evidențierea unor probleme care necesită intervenții. S-a constatat, bunăoară, că, în ce privește răspândirea SIDA, indivizii cei mai activi sexual sunt cei mai expuși riscului infecției cu virusul HIV, acești indivizi fiind, atât în rândul populației de culoare, cât și în rândul albilor, de regulă, homofili. Populația hispanică pare a fi, în acest context, o punte de legătură între cei doi poli rasiali, în sensul că este mult mai heterofilă în relațiile sexuale, deopotrivă cu negrii și cu albi.

Schimbări macrosociale *versus* microsociale. Testarea unui model teoretic

O carte remarcabilă a doi cercetători, Wenfgang Tang și William L. Parish (2000), referitoare la procesele de schimbare economică, socială și politică din China ultimelor decenii ale secolului al XX-lea, reprezintă o amplă și cuprinzătoare abordare a diferitelor aspecte și dimensiuni ale existenței sociale.

Întrebarea și preocuparea centrale ale semnatarilor cărții sunt de factură teoretică și se referă la posibilitatea existenței unor consecințe ale sistemelor macrosociale, economice și politice asupra diferitelor

aspecte ale vieții cotidiene la nivel individual. Lucrarea pornește de la o succintă prezentare a două mari teorii și abordări concurente care modelează și prezintă problematica de mai sus în mod diferit: teoria lui János Kornai și cea a lui Alex Inkeles, testând apoi, pe parcursul analizei, cele două abordări pe marginea exemplului chinez.

Paradigma „consecințelor sistemice” sau a „influenței sistemului politic asupra vieții cotidiene” (Tang și Parish, 2000, 5) este reprezentată în cartea de față de economistul maghiar Kornai. Conform modelului teoretic elaborat de acesta (dar cu importante contribuții din partea lui Hayek, Hollander, Lindblom, Wiles, Elmann sau Iván Széleányi), sistemele macroeconomice (în prezentul context fiind vorba, în primul rând, despre cel socialist și cel capitalist) exercită o puternică influență asupra organizării microsociale a vieții individuale, determinând caracterul și miza relațiilor dintre indivizi și grupuri sociale, precum și „șansele de viață” ale membrilor diferitelor categorii și grupuri. Teoria lui Kornai poate fi mai lesne înțeleasă în contrast cu modelul concurent, cel dezvoltat, în principal, de Alex Inkeles (dar subscriind, în același timp, la aceasta, printre alții, și Huntington, Portes, Treiman, Almond și Verba). Potrivit acestei abordări, modernitatea *per se* este un factor de convergență în primul rând prin intermediul multiplelor canale de comunicare în masă, de asemenea, prin „cultura împărtășită” și larg răspândită a marilor organizații și, în același timp, cu ajutorul unor sisteme de educație din ce în ce mai asemănătoare și mai omogenizante, în timp aceste sisteme converg spre o accentuată uniformitate a modului de viață și a organizării cotidiene a relațiilor. În ciuda particularităților sistemelor socialist, respectiv capitalist, societățile complexe prezintă mult mai multe asemănări decât diferențe.

Spre exemplu, Treiman susține că problematica prestigiului social al diferitelor ocupații și meserii poate fi abordată în termeni asemănători în cele două tipuri de societate, fără ca rezultatele unor astfel de investigații să prezinte mari diferențe. De asemenea, potrivit lui Connor, chiar sistemele de mobilitate socială, specifice celor două tipuri de organizare macrosocială, prezintă mari similitudini. Asemănarea treptată a societăților aparținând unor sisteme politice diferite se explică așadar prin efectul „omogenizator” al sistemelor de învățământ și cel al culturii marilor companii internaționale, dar și prin factori individuali, și anume prin dezvoltarea unor tipuri de personalități specifice societăților complexe postindustriale și urbanizate, caracterizate prin sisteme de inegalități sociale și de relații de putere asemănătoare. Mergând mai departe, Inkeles atribuie noilor tipuri de personalități autonome, asertive chiar și puterea de a interveni la nivel macropolitic, ajungând până la răsturnarea sistemelor autoritare.

Întorcându-ne la modelul propus de Kornai, vom sublinia faptul că în viziunea acestuia sistemul economic centralizat și planificat, redistribuția bunurilor realizată după alte principii decât acelea ale pieței, respectiv ierarhiile organizaționale de tip piramidal, bazate pe particularisme și autorități personale și promoții arbitrare, creează, în mod inevitabil, alte configurații la nivel personal și microsocioal decât sistemele capitaliste. Dependența verticală a fiecărui individ de supraveghetori, precum și lipsa pârghiilor de mobilitate socială, în afara marilor companii de stat, influențează în mod direct și decisiv șansele de succes ale membrilor societății.

Analiza detaliată a societății chineze reprezintă, până la urmă, o vastă și provocatoare tentativă de „verificare” a celor două teorii prezentate succint mai sus.

Investigația sociologică se referă la populația urbană a Chinei și cuprinde reflecții asupra sistemului de învățământ, a pieței forței de muncă, dar se concentrează și asupra relațiilor de putere din interiorul companiilor și al instituțiilor. Pe lângă prezentarea și analiza unor date sociologice factuale referitoare la viața economică, politică și privată a mediului urban chinez, autorii își focalizează atenția și asupra datelor de natură subiectivă: păreri, atitudini, reprezentări sociale. Un loc aparte ocupă în cadrul lucrării analiza relațiilor dintre femei și bărbați, atât în sfera privată, familială, cât și în cadrul formal al locurilor de muncă. Astfel, abordarea care se înscrie în mai largă tematică a „problematicii *gender*” devine un domeniu de interes major pentru William Parish, care semnează capitole referitoare la caracterul genizat al vieții private împreună cu alți doi autori: Sarah Busse, respectiv James Farrer (Tang și Parish, 2000, 209-272).

Motivul pentru care autorii ajung să considere cazul Chinei un bun exemplu și o oportunitate, în același timp, pentru analiza și evaluarea celor două teorii este unul de natură istorică, în măsura în care își fundamentează argumentația pe traiectoria istorică pe care China a parcurs-o și pe care pare să o urmeze și în viitor, dinspre o societate comunistă de tip naționalist-leninist către o economie capitalistă și o societate bazată pe valori meritocratice. Autorii văd perioada analizată ca pe una asemănătoare celei descrise de Karl Polanyi în lucrarea sa intitulată *The Great Transformation* (1944, *apud* Tang și Parish, 2000, 8), procesul de transformare îndreptându-se spre înlocuirea totală a redistribuției comuniste de tip egalitarist cu mecanismele pieței.

Iată, pe scurt, perioadele distincte și cele mai importante în istoria chineză a secolului al XX-lea, din punctul de vedere al transformărilor urbane. Perioada de

dinainte de 1949 reprezintă, de fapt, epoca de dinaintea comunismului, în care cele mai mari orașe (dezvoltate parțial în timpul imperiului) nu par cu mult mai diferite față de localitățile rurale mai mari; au, în schimb, o trăsătură specifică – reprezintă centre administrative și de comerț. Totuși, în ultimele decenii ale perioadei de dinaintea comunismului se poate evidenția o schimbare majoră în procesul de dezvoltare urbană: orașele de pe coasta oceanului intră într-un ritm mai accentuat de dezvoltare, datorită relațiilor comerciale sporite cu statele din Vest. Prima perioadă a comunismului de tip stalinist, instaurat în 1949, poate fi numită și „Epoca de aur”, în măsura în care, datorită atât industrializării rapide (de exemplu, între 1953 și 1957 creșterea industrială anuală a fost de 18%), cât și puternicei intervenții a statului, se realizează o îmbunătățire semnificativă a nivelului de trai (Tang și Parish, 2000, 19-20). Treptat însă, puterea comunistă își pierde legitimitatea în rândul intelectualilor, pe măsură ce statul duce o puternică ofensivă împotriva acelor intelectuali ce formulează critici la adresa sa, etichetându-i „dreptiști” de care societatea nu are nevoie. De altfel, atitudinea negativă a puterii comuniste față de intelectuali urmează să ia o amploare și mai mare în timpul „Revoluției Culturale” (anii 1966-1976), când aproape toate mecanismele și pârghiile de mobilitate socială ascendentă intergenerațională sunt distruse pentru intelectuali. În aceeași perioadă, Mao are o nouă tentativă de menținere a politicii pe linii populiste, încercând să delegitimeze și să distrugă toate elementele culturii „tradiționale autoritare”, precum și valorile confucianiste, ele fiind considerate ca aparținând vechiului sistem ierarhic și tradițional. În acești ani, societatea chineză înregistrează, de altfel, o puternică ascensiune socială a acelor care provin din familii de muncitori și de țărani.

O consecință neprevăzută a sporirii pârghiilor de mobilitate socială ascendentă a fost „deprofesionalizarea” administrației, în măsura în care din ce în ce mai multe persoane cu studii medii au ajuns în poziții de conducere birocratică. Se poate afirma, de asemenea, că adevărații beneficiari ai acestui „mare pas înainte” (Tang și Parish, 2000, 21) erau locuitorii mediului urban și femeile, care, prin intermediul industrializării extensive, dar și datorită ideologiei egalitariste dominante, au intrat masiv pe piața forței de muncă, dobândind, în acest fel, o puternică și nemaiîntâlnită autonomie și independență atât în sfera privată, cât și în cea publică.

În ciuda prezentării detaliate a „trecutului chinez”, a proceselor ce converg spre perioada mai recentă, analiza autorilor se referă totuși doar la deceniile de după anii '80, caracterizate printr-o importantă reformă, o deschidere spre exterior a politicii chineze. Pe parcursul acestui proces, piața ajunge un factor din ce în ce mai prezent în economia chineză, structurează relațiile și remodelează mecanismele și tranzacțiile economice.

O importantă contribuție a lui Tang și Parish la surprinderea și înțelegerea esenței sistemelor politice, precum și a relației dintre sistem și individ este terminologia introdusă și utilizată, și anume, în primul rând, contractul social dintre elita politică (adică guvernării) și membrii societății. Autorii descriu și două importante tipuri ale contractelor sociale: cel socialist/comunist, respectiv acela bazat pe principiul pieței. Aceste contracte pot fi considerate tipuri ideale, pentru că însăși istoria socială și economico-politică a societății chineze este văzută prin lentila contractului social dominant. Cu alte cuvinte, nu se presupune că ar exista perioade caracterizate exclusiv doar de elementele unui singur tip de contract social, dar se caută, prin mijloacele analitice fecunde, o predominantă a

unuia sau a altuia din cele două tipuri de contract social. Astfel, cu toate că perioada de după 1949 reprezintă un contract de tip socialist, egalitarist, o schițare mai atentă a datelor empirice dezvăluie coexistența unei multitudini de elemente și de trăsături specifice, atât ale sistemului socialist, cât și ale unui regim dominat de forțele pieței. Contractul socialist de tip comunist le „promitea” membrilor societății un sistem egalitarist, bazat pe redistribuția echitabilă și justă a bunurilor, proiectând o societate caracterizată printr-un nivel de trai ridicat și prin modalități sporite de ascensiune socială pentru persoanele cu apartenență socială mai puțin favorabilă. Însă, datorită faptului că în cadrul unui contract social există două părți cu obligații și cu beneficii, populația oferea și ea „în schimb” ceva, și anume renunțarea la consum (în afara celui agreat și permis de putere), nivelarea ambițiilor personale și individuale, precum și subordonarea totală față de redistribuitorii atotștiutori ai partidului-stat. Anul 1978 este cel care marchează începutul apariției elementelor unei economii de piață și, implicit, semnarea unui contract social bazat pe principiile pieței. Puterea, încă socialistă, renunță, de la această dată, la unele dintre principiile pe care își fundamentase înainte politica: egalitarismul de tip colectivist, garantarea locurilor de muncă și a securității sociale. În schimb, membrilor societății le erau permise dezvoltarea și manifestarea ambițiilor și scopurilor individuale, având o libertate sporită de acțiune și de decizie asupra propriului traiect de viață, fiind permis chiar și un nivel crescut de consum, acesta din urmă facilitat și de către contactele sporite cu Occidentul. Aceste două tipuri de contracte sociale trebuie însă considerate „tipuri ideale” de sorginte weberiană, întrucât nici sistemul comunist, nici cel capitalist incipient nu erau lipsite de prezența unor

elemente „străine”, nespecifice lor. Un exemplu ce poate fi familiar și din societatea socialistă maghiară este acela al micilor întreprinderi din sfera privată, neguvernata de stat, care, într-un final, au constituit o importantă resursă pentru privatizarea treptată a economiei¹.

Problema centrală a lucrării, aceea care pune sub semnul întrebării eventualele consecințe ale caracteristicilor sistemului asupra nivelului individual de viață, este analizată pe marginea mai multor teme și subiecte: sistemul de învățământ (nivelul de școlaritate al populației) și piața forței de muncă, relațiile interne din cadrul organizațiilor (al locurilor de muncă), eficiența sistemului administrativ, relațiile dintre sexe și dinamica opiniilor și atitudinilor indivizilor față de toate aceste probleme. Într-un final, autorii oferă o amplă comparație dintre anumite aspecte ale societății din Taiwan și cele din China, pornind de la presupuziția conform căreia, dacă sistemele politice și economice creează moduri și stiluri specifice de viață, societatea taiwaneză și cea chineză ar trebui să difere într-o mare măsură.

Pentru analiza pe care o oferă, Tang și Parish utilizează datele mai multor cercetări din perioada dintre anii 1987 și 1992, cele mai multe realizate în China, iar unele în Taiwan. Rezultatele sunt oferite sub formă de grafice pe parcursul lucrării, iar distribuția celor mai multe dintre cifre este cuprinsă într-un *appendix*, alături de descrieri exacte ale investigațiilor sociologice. Astfel, la finalul cărții găsim o amplă prezentare a modului de conceptualizare și operaționalizare a anumitor variabile (de exemplu, se listează categoriile profesionale cu care s-a lucrat pe parcursul cercetărilor), precum și date referitoare la metodologia eșantionărilor.

În ceea ce privește sistemul de învățământ, schimbarea acestuia de către puterea comunistă avea mize politice importante.

În primul rând, accesul marilor mase la primele două niveluri ale educației reprezenta condiția necesară pentru garantarea unei forme de egalități, dar și pentru intrarea pe piața forței de muncă, și a făcut necesară în același timp regruparea resurselor financiare dinspre educația superioară spre cea primară. Această din urmă măsură urmarea, evident, și scăderea posibilităților elitelor de a-și menține statutul prin accesul la învățământul superior. Astfel, marea masă a locuitorilor – deci și femeile – a dobândit un nivel de școlaritate crescut față de perioada anterioară, punându-se un accent mult mai scăzut pe învățământul universitar. Această viziune egalitaristă a făcut posibilă accentuarea „virtuocrației” în detrimentul „meritocrației”, în măsura în care marea masă a indivizilor cu școlaritate asemănătoare nu putea tinde spre promovări pe baza meritelor proprii, ci doar prin intermediul „particularismelor”, al relațiilor bune cu superiorii și, probabil, devine fundamentul „seniorității” în cadrul aceleiași companii. O dată cu debutul reformei, situația pare să se schimbe în ceea ce privește accesul la educație, instaurându-se din ce în ce mai puternic modelul capitalist al accesului diferențiat la resurse culturale, cu alte cuvinte, existând o relație din ce în ce mai puternică între nivelul de educație al copilului și cel al părinților. De asemenea, pe baza apariției unei categorii cu studii înalte, diferențierea internă se realizează și la locurile de muncă, accesul la compensațiile materiale devenind din ce în ce mai meritocratic.

Analiza situației pe piața forței de muncă le permite autorilor să-și prezinte critica viziunii dihotomice a „peisajului de tranziție”, acela care presupune două categorii socioprofesionale concurente, implicate într-un joc cu sumă nulă: „redistribuirii” și „producătorii” sau, cu alte cuvinte, indivizii plasați în apropierea

centrelor de decizie politică din perioada comunistă (managerii și burocrații companiilor de stat, membrii de partid ș.a.m.d.) *versus* actorii sociali aflați în relație directă și strânsă cu piața (întreprinzători, mici meseriași ș.a.m.d.). Tranziția nu poate fi interpretată și înțeleasă, afirmă autorii, în termenii simpliști ai acestei dihotomii, urmărindu-se răspunsul la întrebarea: „Cine va ieși învingător – prima sau a doua categorie?”, retribuțiile și succesul celor două depinzând și de alți factori, inițial neluați în considerare: vechimea, genul (bărbat/femeie), puterea și poziția de negociere, nivelul de educație, caracterul orașului de domiciliu, natura beneficiilor. Acest din urmă element poate fi foarte important, dacă luăm în considerare faptul că deseori retribuiția angajaților se făcea mai mult prin acces la servicii sociale (locuință, asigurări etc.) decât în bani. Trebuie adăugat la cele spuse anterior și faptul că „instaurarea puterii pieței” în societatea și economia chineze nu a însemnat dispariția totală a mecanismelor de acces privilegiat și particularist la anumite resurse de pe piața muncii. În perioada din care datează cercetările se poate afirma doar faptul că meritocrația, intrarea în anumite companii pe baza meritelor și slăbirea rețelelor și relațiilor de dependență personalizată, începe să devină dominantă.

Un subiect de interes special îl constituie natura relației dintre femei și bărbați, în special în ceea ce privește succesul negocierilor din sfera privată vizavi de diviziunea sarcinilor domestice. Pe parcursul analizei, autorii ajung la concluzia că nu doar accesul masiv al femeilor la piața muncii plătite a determinat „egalizarea” statutului și a rolurilor celor două sexe, ci – foarte probabil, afirmă Parish și Busse (în Tang și Parish, 2000, 209-231) – însăși ideologia socialistă a drepturilor și obligațiilor egale. Acest lucru poate fi

dedus, în special, din statistici, care arată că, o dată cu scăderea medie a remunerației femeilor și cu ieșirea (parțială și/sau temporară) a acestora de pe piața muncii, nu rezultă sporirea sarcinilor gospodărești față de soț, ba chiar și poziția de negociere (de luare a deciziilor) rămâne constantă, indiferent de proporția în care femeia/soția contribuie la totalul bugetului familiei. Cum însă în cazul societății taiwaneze autorii par să descopere aceleași patternuri ca cele americane (sau, cel puțin, unele asemănătoare), lansează presupuziția conform căreia China – văzută ca o societate aflată „pe drumul” ce va conduce la o economie de piață asemenea Taiwanului – va suferi și ea modificări pe tărâmul relațiilor dintre sexe.

În final, analiza întreprinsă de Tang și Parish insistă asupra modului în care membrii societății reacționează la diferitele procese de schimbare, analizând o serie de date sociologice ce privesc subiectivitatea (opinii, atitudini etc.). Conform acestora, „peretele de bambus”² încă prezent pare să dispară, creându-se noi clase, cu opinii și atitudini diferențiate față de procesul reformei. Ca o concluzie însă, se poate afirma că indivizii cu capital social, dar și cultural par să contureze „grupul câștigătorilor” reformei, ei fiind, în același timp, și aceia care încurajează derularea acesteia. Însuși succesul reformei, al tranziției către economia de piață va depinde de puterea de negociere pe care acest grup de „câștigători” o va dobândi.

Departament, disciplină și *American Journal of Sociology*

Andrew Abbott, în cartea intitulată *Department and Discipline. Chicago Sociology at One Hundred* (1999), apărută cu ocazia centenarului Școlii de la Chicago, realizează o istoriografie a constituirii și

schimbării continue ale Departamentului de Sociologie din cadrul Universității de la Chicago: Școala de la Chicago din perioada interbelică, marcată de personalități, perspective teoretice și demersuri metodologice edificatoare; construcția a ceea ce numim cea de-a doua Școală de la Chicago din anii de după război; revista de specialitate *American Journal of Sociology* (*AJS*).

Inițial, autorul nu a dorit să realizeze o istoriografie propriu-zisă a școlii. Abbott – actualul editor al *American Journal of Sociology* – a fost rugat în 1992 de către Marta Tienda (predecesoarea lui Abbott în calitate de editor al ziarului) să scrie istoria centenară a publicației. Demersul lui Andrew Abbott a urmat cursul unei metodologii calitativiste, designul cercetării s-a îmbogățit pe parcurs, s-a deschis către variate perspective și, dincolo de istoria *stricto sensu* a revistei de specialitate, putem citi o monografie impresionantă a unei școli de gândire, până la urmă o cercetare și o analiză detaliată a punctelor de cotitură din evoluția sociologiei, fără de care nu putem înțelege nici importanța Departamentului, nici cea a *AJS*. Autorul rămâne deci fidel paradigmei: faptele sociale (*social things*) merită să fie cercetate în context spațial și temporal.

Apartenența la categoria *social thing* este una dintre ideile recurente ale analizei, marcând inclusiv stilul abordării: „Școala de la Chicago este un fapt social prin importante lucrări în domeniul tradiției contextualiste și interacționaliste. Aceste lucrări furnizează fundamentări și exemple asupra direcției în care ar trebui să se îndrepte sociologia. Nu este deci cazul să scriem cuvinte de adio despre tradiția de la Chicago. Doar despre moarte se scriu elegii” (Abbott, 1999, 222). Într-adevăr, stilul ar putea fi o dezamăgire pentru cei obișnuiți cu tratări melancolice,

lacrimogene sau glorioase ale unor fenomene ce se apropie de mituri. Poate chiar statutul de *insider chicagooan* este de vină, dar Abbott propune o abordare eseistică firească a celor o sută de ani de sociologie. Viziunea personală – adesea critică – și rigoarea științifică a analizei sunt presărate cu date din culise (dispute personale, rivalități, momente de criză etc.), însă cu măsură. Numai atât cât permite discursul academic, numai cât este necesar înțelegerii unor evenimente și parcurgerii cu plăcere a textului.

Arthur Stinchcombe, recenzând cartea lui Abbott în *AJS*, la scurt timp după apariție, alege acest *thingness* al Școlii ca idee centrală a analizei: „Abbott înțelege prin faptic modalitatea de a transforma inputuri variate în outputuri distincte, transformările fiind intercorelate de-a lungul timpului (...). Caracterul faptic este dat de conflictul și cooperarea dintre variate tendințe (interacționalism simbolic, sociologie urbană, anchete, organizații sociale) în cadrul Departamentului de Sociologie din Universitatea de la Chicago, mai ales în anii '20-'30. Outputul cel mai semnificativ constă în disertațiile care au avut o influență remarcabilă asupra disciplinei; anii următori au avut o influență marginală: s-au produs ajustări la nivelul conceptelor și măsurătorilor” (Stinchcombe, 2000, 1761). Fraza lui Stinchcombe surprinde inclusiv o altă preocupare a lui Abbott: problematica celei de-a doua Școli de la Chicago, dacă este vorba despre o continuare a tradiției interbelice, bazată pe paradigme definatorii, sau ceea ce a urmat după război este o inovație radicală, o construcție, în sensul auto- sau hetero-identificării culturale și/sau științifice a sociologiei de la Chicago.

În analiza celor o sută de ani de sociologie, Abbott pornește de la revizuirea istoriografiei dedicate Școlii de la Chicago. Este vorba despre sinteza unui bogat

material bibliografic în vederea documentării tradiției, despre metaanaliza punctelor de vedere diferite prin care această tradiție este abordată. Din cele peste douăzeci de referințe, se desprind două orientări diferite ale istoriografiei: istoriografii explicite, convenționale (*explicite history*), care reconstituie istoria Școlii prin intermediul analizei istorice a strategiilor, metodelor sau personalităților din Școală, respectiv analize axate asupra conținutului intelectual al Școlii, asupra a ceea ce înseamnă eticheta Chicago (*Chicago label*). Aceste ultime abordări transcend, practic, perioada interbelică, percepută convențional drept Școala de la Chicago, încercând să evidențieze direcții ale existenței unei a doua sau chiar a treia școli, bazată pe aceleași descendențe intelectuale (Abbott, 1999, 5).

Cele două perspective corespund la trei perioade separabile în ceea ce privește scrierile istorice: istoriografia Școlii poate fi documentată începând din anii '60 și '70, deci relativ târziu, dacă ne gândim că perioada definită, consensual, Școala de la Chicago este cea cuprinsă între 1915 și 1935, *grosso modo* în perioada interbelică. Nu este vorba neapărat despre faptul că nu s-a scris înainte de anii '60 despre Școală, ci mai degrabă despre faptul că primele istoriografii explicite, formale apar după anii '60. Din această primă etapă lucrarea lui R.E.L. Faris (*Chicago Sociology, 1920-1932*) din 1967, cea a lui James Carey (*Sociology and Public Affairs*) din 1975, respectiv cea a lui James Short (*The Social Fabric of the Metropolis*) din 1971 sunt reprezentative în ceea ce privește conținutul și modurile de abordare (*apud* Abbott, 1999, 10). Faris și Carey sunt *insideri*, componenți ai primei Școli. Pentru Faris, Școala a existat, este un *thing*, identificabil prin figuri majore – Park, Thomas, Burgess, respectiv Faris însuși – și prin studii caracteristice: ecologie

socială, studii urbane, psihologie socială. Carey accentuează legăturile pragmatice strânse între Departament și grupurile de *outsiders*: reformiști, organizații profesionale, administrație locală – aspecte care dovedesc implicarea Școlii în probleme publice, așa-numitele orientări *policy* (de exemplu, cazul familiilor de imigranți, problema delincvenței, problema relațiilor interetnice etc.). Short, un exponent al perioadei de după război, deci al celei de-a doua Școli, contribuie printr-o abordare inedită: realizează o colecție a scrierilor clasice, evocând astfel stilul caracteristic al Școlii. Desigur, din această perioadă datează și alte lucrări, multe dintre ele biografii ale personalităților-cheie din Departament, inclusiv studii care privesc sceptic implicarea Școlii în probleme publice, evidențiind-o ca „slugă a capitalismului” (*lackey of capitalism* – Abbott, 1999, 11).

În următoarele două perioade – sfârșitul anilor '70-'80, respectiv începând din anii '90 – scrierile despre Chicago se diversifică în mod considerabil. Cele ce urmează sunt doar câteva exemple: Fred Matthews (1977) publică biografia lui Robert Park. David Lewis și Richard Smith, în *American Sociology and Pragmatism* (1980), accentuează tradiția psihologiei sociale, „ignorând, practic, ecologia și studiile urbane, celelalte două picioare ale tripodului” (*apud* Abbott, 1999, 12). Pentru cei doi, Chicago este psihologie socială, psihologia socială este interacționalism simbolic, iar interacționalismul simbolic este reprezentat de Dewey-Thomas-Cooley-Blumer. În acest caz, Mead nu face parte din lanț! Între Matthews, respectiv Lewis și Smith, se situează Paul Rock, care, în *The Making of Symbolic Interactionism* (1979), consideră interacționalismul simbolic paradigma centrală a Școlii, îl reazăază pe Mead în lanțul interacționalist și insistă asupra a două aspecte particulare: contribuția lui

Park la modelarea interacționalismului, în urma căreia formalismul lui Simmel s-a integrat în studii asupra vieții sociale (Simmel a fost mentorul lui Park), și influența filosofiei europene (Kant și Hegel) asupra interacționalismului (Abbott, 1999, 12). Martin Bulmer este interesat de structura instituțională, administrativă, de fondarea și organizarea Departamentului, în această abordare nucleul Școlii fiind reprezentat mai ales de tradiția ecologică și munca de teren, mai puțin de psihologia socială.

Asistăm însă și la altfel de deschideri: apariția Școlii de la Chicago în sociologia europeană³. În 1979, Yves Grafmeyer și Isaac Joseph editează în limba franceză *The City*, colecția de eseuri semnate de Park, Burgess și McKenzie, împreună cu texte ale lui Simmel și Wirth. Antropologul suedez Ulf Hannerz, în *Exploring the City* (1980), însușește aspecte caracteristice studiilor urbane chicagoeze, trasând noi perspective în investigațiile antropologiei urbane (de exemplu, studiul etnografic al orașului – Abbott, 1999, 13-14). O altă deschidere este cea reprezentată de valul revizionist (*waves of revisionism*), discursuri polemice care demontează o serie de mituri referitoare la Chicago: Chicago nu este dominat de reforme sociale, nu e ateoretic, dogmatic calitativ etc. (în lucrarea lui Lee Harvey din 1987); Chicago exclude femeile (de exemplu, analiza lui Mary Jo Deegan din 1988); Chicago nu este sluga sistemului, adesea fiind un critic serios al capitalismului (volumul lui Dennis Smith din 1988 – *apud* Abbott, 1999, 14-17).

În concluzie, se poate afirma că majoritatea scrierilor istorice explicite sunt preocupate de tradiția teoretică, de biografia personalităților. Metodologia specifică Școlii este mai puțin exploatată; atunci când apare, este vorba, în primul rând, despre etnografie sau despre teoretizări în

legătură cu relația Școala de la Chicago – mișcarea de anchete sociale (*social survey movements*). Dincolo de abordările aparent eclecticice ale Școlii, consensul apare de fiecare dată, când trebuie definită prima Școală în general: structură socială și culturală, perioadă particulară și succesiune de figuri carismatice (Robert Park, Ernest Burgess, Ellsworth Faris, Louis Wirth, Herbert Blumer, George Herbert Mead și mulți alții).

Dacă Școala de la Chicago a însemnat doar perioada de mai sus sau a continuat – sub altă formă, dar bazată pe paradigme cunoscute – și după al doilea război mondial este subiectul unei analize critice în cadrul cărții lui Abbott, al cărei coautor este și Emanuel Gaziano („Transition and Tradition in the Second Chicago School”). La sfârșitul anilor '50 structura Școlii nu mai este aceeași: Burgess s-a pensionat, Blumer a plecat la Berkeley, Wirth a murit, sunt mai mulți profesori asociați decât titulari; pe plan administrativ intervin o serie de modificări, cel mai mare impact avându-l așa-numitul „Hutchins College”, creat în cadrul Universității de la Chicago, ce a preluat inclusiv predarea sociologiei bazate pe teorii clasice, afișând o atitudine ostilă față de preocupările empirice ale Departamentului. Prin urmare, o nouă generație – rămasă fără lideri intelectuali – se confruntă cu restructurări nefavorabile, context în care supraviețuirea Departamentului devine posibilă prin deschideri interdisciplinare către centre și institute de cercetare nou-apărute (NORC, Committee on Human Development, Industrial Relation Center, Committee on Education, Teaching, and Research in Race Relation, Family Studies Center etc.).

(Re)cristalizarea unei orientări chicagovene clare nu a fost deloc simplă: emergența disputelor și rupturilor profesionale (de exemplu, reformiști *versus* inactivi din punct de vedere politic; cantitativ *versus*

calitativ) și personale este caracteristică tranziției, departamentul lăsând impresia unor nuclee divizate. Chicago nu mai există ca o entitate de sine stătătoare, ci este transcrisă în diferite forme în aceste nuclee divizate sau există între aceste nuclee de știință; tradiția nu mai poate fi revendicată de o singură persoană sau de un singur grup, fiind vorba despre viziuni specifice care se reînnoiesc.

Istoria *American Journal of Sociology* este analizată succint și cronologic de către Abbott, actualul editor-șef al revistei (*Albion Small's AJS; The AJS of the Chicago School; The AJS in Transition to Professionalism; The AJS in Modern Form*), conform premisei „a scrie istoria *AJS* nu înseamnă o discuție despre o revistă, ci o discuție asupra constituirii departamentului și a disciplinei, precum și asupra discursului acestora” (Abbott, 1999, 80). *AJS* este, asemenea Departamentului, un *social thing* produs și localizat la intersecția unor contexte sociale și culturale. Istoria *AJS* urmează metodologia analizei de conținut. Pe de o parte, este vorba despre un *content analysis* cantitativist: statistici referitoare la structura pe vârstă a colaboratorilor; distribuția colaboratorilor pe domenii PhD; proveniențe academice; distribuția numărului de articole, a temelor pe discipline și subdiscipline; o statistică a costurilor, cheltuielilor etc., statistici prezentate comparativ, pe cele trei perioade ale jurnalului. Demersul calitativist al analizei de conținut nu înseamnă analiza semantică sau narativă a *AJS*, ci contextualizare: prezentarea, exemplificarea momentelor cruciale din istoria disciplinei și a revistei.

American Journal of Sociology a fost fondat în 1895, de William Rainey Harper, pe atunci președinte al Universității, prin transformarea *University Extension World* în *AJS* și numirea ca redactor-șef a lui Albion Small. Provocarea a fost imensă:

nu numai că Small nu a fost sigur că va avea suficient material pentru a umple volumul de debut, ci însăși sociologia ca disciplină nu era suficient de cristalizată pentru a susține aparițiile regulate ale unei reviste de specialitate⁴: la începutul anilor 1900, sociologia a însemnat un grup restrâns de specialiști, în cadrul diferitelor facultăți și departamente (de exemplu, Chicago), dornici să elaboreze un discurs academic. *AJS* este un astfel de discurs, care la început reflectă însă slaba implicare, fiind vorba despre *one man's affair*, în particular a lui Albion Small. Acest caracter „personal” al jurnalului este evident, ținând cont de contribuții: Small însuși a scris 10% din articole, restul contribuitorilor (*a few others*) fiind colegii lui Small de la Chicago, respectiv prietenii acestora. În această etapă, revista este puternic interdisciplinară, în sensul că acceptă contribuții din afara sociologiei: economie, istorie, științe politice, antropologie, filosofie, psihologie etc.

Perioada de după anii '20 înseamnă „academizarea” revistei. Se constituie departamente de sociologie bine conturate, în particular Departamentul de la Chicago, condus de Park și Burgess, departament al cărui control asupra *AJS* este imens, ținând cont că *AJS* acceptă contribuții de la alte departamente, dar redactorii sunt de la Chicago, editorul fiind University of Chicago Press. Practic, *American Journal of Sociology* în această perioadă este proprietatea Școlii de la Chicago (*The AJS of the Chicago School*).

Academizarea *AJS* s-a produs în urma unor constrângeri. Abbott vede inevitabilă transformarea revistei în diferențiere disciplinară: apar o serie de orientări subșii interdisciplinare, ale căror discursuri încep să meargă către reviste specifice: *Journal of Educational Sociology*, *Journal of Social Psychology*, *Population*, *Rural Sociology*, *Public Opinion Quarterly*,

Journal of Marriage and the Family, *Sociometry* etc. Impactul major pentru Chicago în general și pentru *AJS* în particular îl are însă fondarea în 1936 a *American Sociological Review (ASR)*, ca revistă oficială a American Sociological Society. Autorul dedică o analiză succintă contextelor care au dus la această ruptură. În primul rând, este vorba despre expresia unei politici anti-Chicago, până acum latente, la declanșarea căreia a contribuit inclusiv slăbirea coeziunii interne a Școlii de la Chicago (de exemplu, migrarea către alte departamente). În aceste împrejurări, *AJS* se află în fața unor provocări profesionale: să câștige cei mai buni autori, cele mai bune articole, cei mai mulți cititori și să nu realizeze deficite financiare care să ducă la sistarea publicării de către presa universității. Strategia aleasă de redactori a fost una caracteristică perioadelor de criză: reactualizarea statutului și discursului revistei. Cea mai spectaculoasă transformare a avut loc sub redacția lui Everett Hughes și Helen Hughes, în anii '50. În locul practicilor editoriale care la începuturile apariției jurnalului au fost prea puțin profesioniste, intervin politici editoriale – începând din anii '50 au publicat în *AJS* (Abbott, 1999, 129); principalele teme și curente științifice sunt extrapolate de *AJS* foarte prompt: seriile de *Special Issues*, reprezentând colecții de articole și rapoarte asupra tendințelor sociale curente (familie, politica imigranților, evoluția producției și veniturilor, organizarea comunităților, relațiile rasiale, educație, guvernare etc.) s-au dovedit bestselleruri științifice (Abbott, 1999, 132-136). Asemenea demersuri au însemnat o aventură intelectuală din partea departamentului care a avut însă o finalitate remarcabilă: *AJS* s-a redefinit, devenind, alături de *ASR*, revista unei comunități științifice care trece cu mult dincolo de Chicago.

Spre finalul analizei, Abbott, printr-un subtitlu sugestiv, „The Continuing Relevance of the Chicago School”, conchide în legătură cu importanța Școlii, privește tradiția din perspectiva sociologiei contemporane, realizează un demers „prezentist”, conform recenzentului Stinchcombe (2000, 1762), explorând ce anume ar trebui să facem cu tradiția de la Chicago. Pentru Abbott, problemele sociologiei sunt, în primul rând, probleme intelectuale, de mentalități și puncte de vedere de nereconciliat. Sociologia contemporană s-a rupt în segmente: „Întâlnirile anuale ale ASA asamblează grupuri ce au foarte puține în comun în ceea ce privește stilul intelectual, practica metodologică sau preocuparea tematică. Acest fapt este, pe de o parte, un semn de vitalitate, suntem deschiși să acceptăm anumite diferențe, dar fracționarea înseamnă și o teamă de a accepta idei noi” (Abbott, 1999, 194). În principal, Abbott se referă la ruptura dintre teoretic și empiric: „Sociologia a degenerat în formule: empirice, teoretice, istorice; nu mai scriem despre lumea reală (...). Ne ascundem în lumi stilizate prin intermediul variabilelor din anchete, al forțelor istorice sau al abstractizărilor teoretice” (1999, 195). Acest punct de vedere se constituie și sub forma unui argument a ceea ce este Școala de la Chicago: o idee, o viziune asupra faptelor sociale, potrivit cărora nici un fapt social nu are sens dacă facem abstractizări de context, de spațiul social (și cel geografic în cazul studiilor urbane, de ecologie) și de contextul temporal. Reproșul lui Abbott adresat sociologiei contemporane se referă la decontextualizare: faptele sociale adesea nu mai sunt localizate în timp, spațiul nu este luat în considerare suficient de mult. Se discută despre variabile comparate între ele, decontextualizate, actorii devin simple unități de analiză, și nu actori implicați în relații sociale, în interacțiuni.

Viitorul metodologiei sociologice începe cu un deziderat: „O metodologie contextualistă înseamnă viziune chicagoeană asupra timpului și spațiului, ceea ce presupune (re)descoperirea istoriei evenimentelor, a domeniilor de interacțiune, a modurilor de investigare a interdependențelor spațiale complexe, ținând cont că aceste interdependențe spațiale sunt structurate temporal” (Abbott, 1999, 217). Dezideratul lui Abbott vizează reintegrarea diferitelor sociologii, separate uneori artificial, metodologii comune existând în și între (sub)discipline separate. Reînnoirea moștenirii de la Chicago o putem vedea, pe de o parte, la sociologii istorici, la interacționiști și la analiza rețelelor. Tradiția de la Chicago ne va furniza în continuare fundamentări și exemplificări a ceea ce înseamnă demersul sociologic. Prin urmare, Chicago nu este o istorie, ci o viziune, o etichetă teoretico-metodologică prezentă în continuare.

Concluzie

Se poate susține, încercând o apreciere globală asupra Școlii de la Chicago, înțelegând în sens larg, sau, în tot cazul, asupra Departamentului de Sociologie al Universității din Chicago, că profesează din plin câteva principii teoretico-metodologice evidențiate în lucrările analizate: contextualism-interacționalismul, ecologia socială, conjuncția fertilă dintre calitativ și cantitativ, cu accent pe controlul variabilelor în descrierea și explicarea fenomenelor, dinamica și procesualitatea socialului, abordarea complexă, de unde munca în echipă. Se ridică pe drept cuvânt întrebarea: nu sunt aceste caracteristici valabile pentru sociologia zilelor noastre în general? Cu siguranță, răspunsul este afirmativ. Valoarea și vigoarea sociologiei de la Chicago constau în faptul că ea însăși

a contribuit într-o măsură substanțială la evoluția sociologiei mondiale în aceste direcții și că ea nu doar proclamă respectivele principii, ci le practică efectiv în cercetări cu mare impact în viața publică. O expresie vie a diversității și flexibilității în abordarea riguroasă a socioumanului este și *American Journal of Sociology*, editat de sociologii de la Universitatea din Chicago, revistă de top a mișcării sociologice internaționale.

Note

1. În mod evident, trebuie subliniat faptul că „sfera neagră” sau „gri” (etichetarea depinzând și de măsura în care statul accepta în mod tacit sau manifest existența acesteia) nu avea aceeași pondere și importanță nici înainte de „reformă” sau de schimbarea regimului, nici o dată cu trecerea la economia de piață în China și în Ungaria. În timp ce în Ungaria, de exemplu, privatizarea s-a produs în mare măsură ca un proces „inițiat de jos”, deci prin înființarea unor mici firme și întreprinderi, în China ponderea acestora era mult mai mică, urmând ca însăși privatizarea, începută o dată cu reforma capitalistă, să fie realizată mai ales prin vinderea marilor întreprinderi ale statului. Din multitudinea de elemente și factori ce influențează constituirea unei astfel de „a doua economii”, probabil cel mai important este acela al controlului statului și al măsurii în care acesta permite existența unor astfel de unități economice.
2. Metaforă introdusă și utilizată de autori pentru surprinderea diferențierii interne a societății: ideologia, dar și practica socialistă au condus la o completă izolare a două categorii majore ale societății – locuitorii rurali și cei urbani. În timp ce în aproape toate țările foste socialiste populația urbană este aceea cu acces la majoritatea beneficiilor noului sistem (infrastructura, locurile de muncă, educația ș.a.m.d.), acest „egalitarianism diferențiat” e întărit în societatea chineză și pe plan ideologic, aducându-se în repetate rânduri ofense la adresa imigranților rurali care încercau să se stabilească în orașele mari.
3. Aici este vorba despre deschideri în ceea ce privește pătrunderea investigațiilor, paradigelor tip Chicago în sociologia continentală. Scrierile istorice europene despre Chicago sunt mult mai vechi: de exemplu, Manuel Castells publică în Franța un studiu dedicat studiilor urbane de la Chicago încă din anul 1968, precedând, practic, multe studii asemănătoare de peste ocean. Abbott însuși menționează atenția constantă, dar și crescândă a sociologiei europene față de Chicago (Manuel Castells, Ulf Hannerz, Martin Bulmer sunt exemple la care se adaugă traduceri ale operelor edificatoare în poloneză, italiană, franceză, spaniolă etc. – Abbott, 1999, 4).
4. Conform statisticii, în 1894 în SUA doar 29 de colegii au avut cursuri regulate de sociologie. Peste zece ani 185 de colegii au avut anumite instruirii sociologice, dintre care 45 câte trei sau mai multe cursuri de sociologie. În anii 1910 ajungem la peste 50 de facultăți care includ discipline sociologice obligatorii și alte aproximativ 50 la care sociologia este opțională. Aceste cifre corespund la 372 de profesori de sociologie în anii 1910. Constituirea American Sociological Society a urmat același drum: în 1905 au fost 50 de membri, la sfârșitul anilor '20 ajungându-se la peste 1 000 de membri (Abbott, 1999, 85-86).
5. De exemplu, *double blind reviewing*, însemnând așa-numita revizuire, recenzare în anonim, situație în care concomitent se face apel la mai mulți recenzanți, iar persoana autorului lucrării nu li se dezvăluie acestora, fiind redus astfel subiectivismul. Printre altele, această politică editorială ar putea să explice numărul mare de autori tineri care începând din anii '50 au publicat în *AJS* (Abbott, 1999, 129).

Bibliografie

- Abbott, A. (1999). *Department and Discipline. Chicago Sociology at One Hundred*. Chicago: University of Chicago Press.
- Alexandrescu, F. (2003). Biologizarea mediului social în ecologia umană a Școlii de la Chicago. *Sociologie Românească*, 1, 1-2, 84-96.

- Becker, Gary S. (1991). *A Treatise on the Family*. Cambridge: Harvard University Press.
- Becker, Gary S. (1998). *Comportamentul uman. O abordare economică*. București: Editura All.
- Carey, J. (1975). *Sociology and Public Affairs*. Beverly Hills: Sage.
- Coleman, J. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Deegan, M.J. (1988). *Jane Addams and the Men of the Chicago School*. New Brunswick, N.J.: Transaction.
- Dobrescu, P. și Bârgăoanu, A. (2003). Școala de la Chicago. *Sociologie Românească*, 1, 1-2, 58-83.
- Faris, R.E.L. (1967). *Chicago Sociology, 1920-1932*. San Francisco: Chandler.
- Grafmayer, Y. și Joseph, I. (eds). (1979). *L'école de Chicago*. Paris: Aubier.
- Hannerz, U. (1980). *Exploring the City*. New York: Columbia University Press.
- Harvey, L. (1987). *Myths of the Chicago School of Sociology*. Avebury: Aldershot.
- Heckman, J. și Robb, R. (1986). Alternative methods for solving the problem of selection bias in evaluating the impact of treatments on outcomes. În H. Wainer (ed.). *Drawing Inference from Self-selected Samples* (pp. 63-107). New York: Springer Verlag.
- Jaeger, C.C., Renn, O., Rosa, E.A. și Webler, T. (2001). *Risk, Uncertainty, and Rational Action*. Londra: Earthscan Publications.
- Kolata, G., Laumann, E.O. și Michael, R.T. (1994). *Sex in America*. Boston: Little Brown.
- Laumann, E.O., Gagnon, J.L., Michael, R.T. și Michaels, S. (1994). *The Social Organization of Sexuality: Sexual Practices in the United States*. Chicago: University of Chicago Press.
- Laumann, E.O. și Michael, R.T. (eds). (2001). *Sex, Love and Health in America*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lewis, D.J. și Smith, R.L. (1980). *American Sociology and Pragmatism*. Chicago: University of Chicago Press.
- Matthews, F. (1977). *The Quest for an American Sociology*. Montréal: McGill-Queens University Press.
- Polanyi, K. (1944). *The Great Transformation*. New York: Reinhart.
- Rock, P. (1979). *The Making of Symbolic Interactionism*. Totowa, N.J.: Rowman and Littlefield.
- Short, J. (1971). *The Social Fabric of the Metropolis*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Smith, D. (1988). *The Chicago School*. New York: St. Martin's.
- Stinchcombe, A.L. (2000). Department and Discipline: *Chicago Sociology at One Hundred*. By Andrew Abbott. Chicago: University of Chicago Press, 1999, XII + 249; *American Journal of Sociology*, 105, 6, 1761-1762.
- Tang, W. și Parish, W.L. (2000). *Chinese Urban Life under Reform: The Changing Social Contract*. Cambridge: Cambridge University Press.

Abstract

Does the Chicago School mean a single sociological school inside the University of Chicago or does it mean many different sociological schools? What happens today at Chicago is the continuation of the well-known Chicagoan sociological tradition (of course, with specific adaptations to nowadays' social reality) or are there radical ideological innovations? In what manner the Chicago school of sociology or the Chicago schools of sociology coincide with the evolution of the Department of Sociology at the University of Chicago, and how does the American Journal of Sociology – edited by this department – reflect these possibilities and situations? Among others these are the theoretical questions raised in our analysis based on three specific researches. While Andrew Abbott undertakes an ample, well-documented contextual

study on the Chicago tradition, analyzing on the one hand the impact of the disciplinary evolutions in USA on the school, and vice versa, including the importance of the American Journal of Sociology on these evolutions, the two other researches are examples of different theoretical and methodological imperatives. Laumann and Michael apply both quantitative and qualitative methodologies when studying the sexual behavior of US citizens, insisting on the importance of social and psychological contexts of different variables when comparing and correlating them. Thus the explanations are comprehensive and can be used to enforce macro level policy decisions (mainly health policy in this case). Tang and Parish choose the reversed way: they are concerned with the impact of macro level social, political and economic transformations on the micro-social. Even their model is a theoretical one, they succeed in explanations by applying it to a specific context, those of post-social Chinese cities. So doing generalized deductions regarding other post-social societies can be made if only we have in mind the imperative of context. Of course, using the macro and micro interplay, triangulations like quantitative-qualitative-contextual these last two researches are at first sight very similar to those made in the so called first Chicago School regarding the improvements of immigrant policies or those regarding the impact of capitalism and new status quo on immigrants. Innovations are made by using other newer paradigms, many of them even Chicagoan – for example that of rational choice – in explaining micro-level practices.

Beyond the labels “school” or “schools” or “department”, the sociology at the University of Chicago is a dynamic and full of vitality even today. This sociology is a practitioner of paradigms like contextualism, interactionalism, being accurate in “the control of variables”, complementary in approaching complex social phenomena, doing all these often in teamwork.

But another question is raised rightly: aren't by chance these theoretical and methodological paradigms commonplaces in contemporary sociology in general? Without any doubt, they are. What makes Chicago unique among these commontreats is the value and the vigor by which Chicago succeeded in elaborating, promoting and modifying these paradigms inside international sociology, and the fact that Chicago is not only a practitioner of such demands, but also an applier of them in researches with great influence on public affairs and policies.

Primit la redacție : februarie 2005